

BELGISCH MUSEUM

VOOR DE NEDERDUITSCH E

T A E L- E N L E T T E R K U N D E

E N D E

G E S C H I E D E N I S D E S V A D E R L A N D S ,

U I T G E G E V E N O P L A S T

D E R M A E T S C H A P P Y T O T B E V O R D E R I N G D E R N E D E R D U I T S C H E T A E L- E N L E T T E R K U N D E ,

D O O R

J. F. WILLEMS.

1842.

6.

TE GENT,

BY F. EN E. GYSELYNCK, BOEK- EN STEENDRUKKERS,

IN DE KAMSTRAET, N° 32.

HUGO VAN TABARIE

DOOR

HEIN VAN AKEN.

Dit is van her Hugen van Cyberien, hoe hi den
coninc Saladijn ridder maecte, doen hem die
coninc ghevanghen hadde in sijn lant.

Het es goet aen den vroeden leren ,
Want mer alle wijsheit an verstaet.
Die hem ter vroetheit wilt keren
Alle wijsheit hi begaet ;
5 Ende siet men aen dese grote heren
Eneghe dinghen doen , die hem mestaet ,
En es haer bate niet noch haer ere ;
En es niemant wijs in dommer daet.

Eens was een coninc, hiet Saladijn ,
10 In heidenesse een rike soudaen ,
Hi was de vroomste sarrasijn
Daer ic noyt af conste verstaen :
Wide ende side was dlant al sijn ,
Ende alle tvolc was hem onderdaen :
15 Hi haette dorperlyc venijn ;
Meneghe doecht haddi bevaen.

Te dier tijt dat die coninc
Dus regneerde , in sinen iaren ,
Geviel dat kerstene volc voer ende ginc
20 In heidenesse met scaren.
Op enen dach men te stride ghinc ,

6 *Hem*, hun. — 7 *En es*, het en is. — 10 *In heidenesse*, in het land der heidenen; in den franschen tekst: *en terre paienie*. — 11 Deze regel ontbreekt in 't HS., maer staet in den *Comburschen codex*. — 15 *Dorperlyc venijn*, het venyn der kwade zeden (fr. *vilainie*). — 16 *Doecht*, deugd.

Ordene de Cheualerie

Reedruk van *Fis d'Orléans*, *Ordnement* van H. S. le Roy

Daer vele goede ridders waren ,
Dat den kerstenen qualec verghinc :
God en woudse niet bewaren.

- 25 Een ridder, hiet Huge van Taberien,
Was daer ghevaen in den strijt ,
Ende doet bleven al sine partien.
Galylea, ende alle die
Van daer omtrent , waes sine , te dier tijt.
30 Soe sere en scaemde hem ridder nie
Als dat hi verwonnen lijt.

- Vore den coninc brochte men desen ,
Diene gruete , maer hi seide dat hine soude
Vander doot niet moghen genesen ,
35 En waer dat hi hem geven woude
C^m (soe moestet wesen)
Fijnder bysante van roden goude.
Her Huge antwerde na desen ,
Dat hem ongereet waren sulke scoude.

- 40 « Heere , al vercochtic alle mijn lant ,
Ende mijn goet al uten gronde ,
Ic en mochte soe menegen bisant
Niet ghefinieren ; noch sulke ponde. »
Die coninc antwerde te hant ,
45 Dat hire met siere trouwen voer stonde ,
Hi gawe hem , voer die hant ,
Een iaer, op dat hise verghelden conde.

Doen sprac die goede kersten man :
« Ay, here , soe moestic hier weder comen ;

V^o 25 *Taberien* (niet *Tyberien*). fr. *Hues ot non de Tabarie*. — 29 *Waes sine*, was zyn, behoorde hem. — 30 *Nie*, nooit. — 33 *Diene gruete*, die hem groette. — *Hine*, hy hem. — 34 *Genesen*, verlossen, bevryden. — 35 *En waer*, 't en ware. — 37 *Fijnder bysante*, fyne bisanten, zekere grieksche muntstukken. — 39 *Scoude*, schuld, ransoen. — 43 *Ghefinieren*, betalen, fr. *finer*. — 44 *Te hant*, thans, terstond. — 45 Dat hy daervoor op zyne trouw zoude instaan.

- 50 Want ic soe vele niet en can
Ghecrighen, wat mi mochte vromen. »
« Ghi sulter wale comen an,
Daeromme es goet respijt ghenomen.
Bidt uwen edelen lieden dan,
55 Dat si u hulpen, tuwer vromen ;

- Want ghi sijt vrome ende vroet,
Ende ridder van prise goet,
Ende alle die kerstene sijn u hout.
Het es wel recht dat ment doer u doet. »
60 « Here, God loent u menich fout!
Ic wille dan varen, God gheve mi spoet,
Dat ic vergelden mach mijn scout,
Ende dese vaert wel liden moet. »

- Doen leidene die coninc ongespaert
65 Al te hant tere cameran binnen,
Ende seide : « Her Hughe, maect mi ter vaert
Ridder, ic wille ridderscap bekinnen ;
Ic hebs langen tijt begheert.
Wat ridderscap es doet mi versinnen ;
70 Leert mi haer wesen ende haren aert,
Om den God, die de kerstene minnen ! »

- Her Hughe sprac : « Here, dit moet bliven ;
Want u te lerene niet en es ;
En mochte aen u niet becliven ;
75 Daeromme en eest u niet getes ;
Men mach geen hoger dinc bescriven
Dan ridderscap, des sijt ghewes.

V^o 51 *Wat mi mochte vromen*, wat ik daertoe ook te baet zou willen nemen. — 56 *Vroet*. In het HS. leest men *gesont*, 't geen echter niet rymt. — 58 *Hout*, genegen, toegedaen. — 59 *Doer u*, voor u. — 63 *Liden*, vergaen, overgaen. — 64 *Leidene*, leidde hem. — *Ongespaert*, zonder verwyl, zonder tydsparen. — 65 *Tere cameran*, t'eenre, in eene kamer. — 66 *Ter vaert*, terstond. — 69 *Dost mi versinnen*, Doe my verstaen. Zie boven, bl. 53. — 74 *En mochte*, het en mochte. — 75 Daerom raekt u dit niet. *Getes* schynt te zyn het praeteritum van *toesen*, verwant met *teisteren*, *tasten*, *taech* (iets waer men in *tast*), enz.

Ic woude een vreemde sake bedriven
Cledic met samite mes.

- 80 Here, het sijn die hoge saken ,
Ende daer toe al vol heilicheden,
Dat gire niet ane mocht geraken,
Ghinc waert kersten bi verheven ;
Ende daer af soude sere laken
85 Mijn lof ende mijn ere, in alle steden. »
« Her Hüge, ghi moet mi emmer maken
Ridder; wat hulpt daeromme gestreden ?

- Ghi segt daer af soude minderen sere
U lof, ende uwe ere te gaen;
90 En mach niet, ghine hebbes geen onere;
Want ic hebbe u hier ghevaen.
Dies moetti nu, in alle kere,
Altoes te minen dienste staen. »
« Soe salict dan gherne doen, here,
95 Nadien dat moet sijn gedaen. »

- Doen dede her Hughe den coninc dwaen,
Sijn hoeft kimmén, ende oec sijn baert,
Ende dedene in een bat gaen,
Daer hi scone gedweghen waert.
100 Hi seide: « Her Hughe, doet mi verstaen
Wat dit bediet, in ware waert,
Ende waeromme dat ghijt hebt gedaen ?
Soe mach ict prisen, eest prisen waert. »

- « Here, dit bat, daer ghi nu in baet,
105 Wildijt horen, dat leeric u,

V* 79 Indien ik een mesthoop met sameet (zyden fluweel) bekleedde. — 82 *Dat gire*, zoodat gy er. — 83 Of gy moest daerby tot christen verheven zyn. — 84 *Laken*, bevlecken, een vlek krygen. — 89 *Te gaen*, vergaen. — 90 *En mach niet*, dat kan niet zyn. *Ghinc hebbes geen onere*, gy hebt des geen oneer. — 92 *In alle kere*, allerwyzen. — 96 *Dwaen*, afwasschen. — 99 *Gedweghen*, gewasschen. — 101 *Waert*, woord.

Dats dat ghi alle oncuusheit versmaet,
 Daer men in mach vinden fu,
 Ende dat ghi alle [selke] dinghen haet,
 Ende leidt voert een rein leven nu. »

- 110 Dit dochte den coninc herde goet.
 Hi leidene op een bedde scone.
 Hi seide: « Her Hüge, maect mi des vroet,
 Wat dit bediet? dat u God lone! »
 « Here ghi sult setten macht ende moet
- 115 U bedde te makene in Gods trone,
 Daer ghi ewelike op roedt:
 Daer spant God den sinen crone. »

Nuwe linen, cleeder witte
 Began hi den coninc te doene ane.

- 120 Hi seide: « Her Hüge, wat bediet ditte?
 Ende wat gheeft ons te verstane? »
 « Here, dat ghi al sonder smitte
 Sult sijn als die witte swane,
 Dat u geen oncuusheit en besmitte,
- 125 Ende pijnt u in doechden te volstane. »

Hi cleedene met samite roet.

Die coninc vraechde waerom hijt dade?

- « Here, dat ghi sult geven clein ende groet,
 Na u macht, vroech ende spade,
- 130 Ende dat ghi, tote in u doet,
 Altoes sult vorderen goede dade,
 Ende waer dats die heilige kerke heeft noet,
 Suldise bescudden, ende staen in staden. »

V* 107 *Fu*, foei, smadelykheid. — 114 *Moet*, gemoed. — 115 *In Gods trone*, in Gods Hemel. Fr. *Conquerre lit en Paradis*. — 116 *Roedt*, rust, van het verbum *roen*, hoogduitsch *ruhen*. Fr. *car chou est li lis de repos*. — 121 *Gheeft*, voor *gheeft 't*. — 125 *Pijnt u*, u bemoeit, u werkzaam toont. — 131 *Vorderen*, bevorderen.

- Twee swerte cousen hi den coninc an doet.
135 Die coninc vraechde waerom hijt dede?
« Here, dat ghi overmoedichede
Sult altoes worpen onder voet,
Ende dat van der erden al u lede
Ghemaect sijn, ende ghi ter erden weder moet.
140 Ootmoedich maect in den hemel stede
Den sinen, ende gheeft goeden spoet. »

- Een gurdelkijn van witten siden
Gordi den coninc, te dien stonden.
« Here, dit bediet, in maechdoms wisen,
145 Soe sisi in reinicheiden ghebonden.
Luxurie haet God; alsoe doedise,
Dat voer Gode es doetsonde.
Cuusheit geeft God der ingelen spise,
Als ghi in reinicheden [sijt] vonden. »

- 150 Hi spien hem ij gulden sporen.
Die coninc vraechde waerom hijt dede?
« Here, dat ghi coenlike, als te voren,
Rijt in uwe viande scare,
Ende en laet u die bloetheit niet becoren,
155 Dat si u brinct in eneghe vare.
Bi den goude soe sisi besworen
Gode te dienen al u jare. »

- Doen gorde hi den coninc tsewert,
Dient algader wel behaecht
160 Te wetene dat hijs begheert,
Die coninc, ende heves her Hugen gevraecht :

V^o 134 *Swerte cousen*, in den franschen tekst: *de saie brune et delijés*. — 136 *Overmoedichede*, overmoed, hoogmoed. — 140 *Ootmoedich*, de ootmoedige. — 141 *Spoet*, voorspoed, geluk. — 144 *In maechdoms wisen*, fr. *Ausi com en virginité*. — 145 *Soe sisi*, zoo zyt gy. — 146 *Alsoe doedise*, indien gy die doet, indien gy u daeraen schuldig maect. — 147 *Dat*, dat 't. — 148 *Der ingelen spise*, de spys der engelen. — 150 *Hi spien hem*, hy spande hem, hy bond hem. — 153 *Rijt in*, inrydt. — 154 *Bloetheit*, blootheid. — 155 *Vare*, vervaerdheid, vreeze. — 156 *Bi den goude*, by het goud der sporen. — 160 *Dat hijs begheert*, wat hy deswege verlangt. — 161 *Die coninc*, namelyk de koning. — *Heves*, heeft het.

« Here, [dat] ghi sijt rechs, ende onrechs weert;
Wien dat ghi veronrechten saecht,
Dat ghi also een leeu gebeert
165 Op coenheit, des ghijt verjaecht.

Noch bediet tswert een ander zake,
Dat es gerechte ontfermichede.
Soe suldi in daden ende in sprake
Bescermen haer goet ende haer lede,
170 Ocht aen rike heren gebrake.
Dat es der caritaten sede. »

Ene huwe, wit als een snee,
Sette hi opt hooft Saladine.
« Here, nu en laet u nemmermee
175 In ghere wijs hoverdich schinen.
Met gode es hoverde gevee :
Hi worpse in die hetsche pinen,
Daer si eewelike in doecht wee,
Ende baedt in den helscen venine. »

180 Die coninc sprak: « ghebreect mi yet? »
« Jaet, here, in uwen hals enen slach. »
« Soe geeften mi ! » « Here, in der. » « Ende waer bi? »
« Om dat ics niet doen en mach,
Ende om dat ic u gevangene si;
185 Daer omme hoert daer toe verdrach.
Die ridder slaen sal die moet sijn vri.
Het wert wel op enen anderen dach. »

Die coninc sprac: « Nu maect mi vroet
Bediedenisse, ende niet messaect,

V^o 162 *Onrechs weert*, hetgeen onrecht is afweert, bestrydt. — 264 Dat gy u stout als een leeuw gebaerd (*gebaren*, zich aanstellen door gebaerden), opdat gy zulk een onrecht verjaegd. — 170 Indien de vermogende heeren van uw land aen dit beschermen te kort bleven. — 172 *Huwe*, voor *huwe*, huid, fr. *coiffe*. — 175 In geener wyze hoovaerdig toonen. — 176 *Gevee*, vyandig. — 178 *Doecht wee*, wee onderstaet. — 182 *In der*, ik en dar, ik durf niet. — 185 Daertoe behoort men by verdrag te komen. — 187 Het gebeure dus op een anderen tyd, wanneer ik namelyk vry zal wezen. — 189 *Messaect*, verloochend, verzaekt.

- 190 Als diet algader wel verstoet. »
Als hijs vraechde her Hüge sprac :
« Here , ghi sult pensen in alder stont
Om hem , die u ridder heeft gemaect ,
Ende houden in uwer herten gront
195 Dat hi u leerde , al onglæaet :

- Here , nu willic u visieren
Vier poenten , die sijn verheven ,
Die ghi emmer moet anteren ,
Suldi leiden ridders leven :
200 Verraders scouwet , ende haer manieren ;
Want God heeftse verdrèven ;
En laet u daertoe niet bestieren
Dat ghi valsche vonnesse laet geven.

- Dat ander poent laet u geraden :
205 Beide vrouwen ende ioffrouwen ,
Wildi ridder sijn van daden ,
Soe moetti hem dienen met trouwen ,
Ende na u macht staen in staden :
Als ghise in node sult bescouwen
210 Doet altoes aen hem u ghenaden ;
Des en laet u niet berouwen .

- Gode es dat derde poent bequame ,
Ende een hoge gemeten :
Dats soberheit , enen reinen name .
215 Dies en willic niet vergeten ,
Dats dat elken wel betame
Te maten drincken ende eten .
Dat hem aen sijn ere mesquame
Dat waere goet af ghespleten .

V. 195 *Dat*, wat. — 196 *Visieren*, aenwyzèn; of *doen bemerken*. — 204 *Ander*, tweede. — 212 Het derde punt is gode byzonder welgevallig. — 213 *Een hoge gemeten*, een hooge mate (van deugd, van volkomenheid). — 217 *Te maten*, matelyk.

- 220 Tvierde poent magic u maken mare :
 En dade noetsake menegerande
 Hoert dagelijcs messe ten autare:
 Daer suldi draghen u offerande ,
 Ende bidt Gode dat hi u gespere
 225 Ende bescerme iegen u viande.
 Dats oetmoet een deel ware ,
 Die crone draecht in allen lande. »

- Nu comt die coninc vorts gegaen
 Uut siere cameren , in der zale ,
 230 Daer vergadert sijn ende gestaen
 xxiiij amerale.
 « Her Hüge , seide hi nu , waent bestaen
 Hier te biddene , ic raet u wale.
 Het mach lichte alsoe vergaen ,
 235 U scout sal minderen bi ghetale. »

- « Saladijn , her coninc rike ,
 Ghi sijt die alder meeste heere ,
 Ende soe milde dat uwes gelike
 En leeft , die nie gaf soe sere .
 240 Het es recht dat men u wike.
 Nu salic bidden , na uwe lere.
 Nu , gheeft mi soe mildelike ,
 Dat si mijn bate ende u ere. »

- « Twaren , Hughe , dat si.
 245 Veertich dusent soe hebter dan.
 Mi ware leet verloerdi aen mi

V^o 220 *Maken mare* , bekend maken. — 222 'T en ware by noodzakelyk beletsel van den een of anderen aerd. — 222 *Messe* , de fransehe dichter voegt er nog by dat elke ridder ook gehouden is alle vrydagen te vasten, ter nagedachtenis van den dood onzes Zaligmakers. — 226 Dit is een waer gedeelte van de eigenschappen des ootmoeds. — 229 *In der zale*. Het HS. heeft *uut der zale*. — 231 *Amerale* , admiralen , niet zeeadmiralen, maer oversten, bevelhebbers van allerlei soort, volgens de arabische beteekenis van het woord. — 232 *Waent bestaen hier te biddene* , onderneem toch eens van hier om geld te bidden. — 243 *Dat si* , dat het zy; in 't HS. *dat es*. — 244 Waerlyk, Hüge, het zy zoo. *Dat si* , voor *dat 't si*. —

- Uwer bede ; ic ben diere u wel an,
 Ende ic en wille oec niet dat ghi
 Meer bidt: ic bidde elken man,
 250 Die hier es, dat hi
 U gheve ende doe sijn ere daer an. »
- Die coninc ghinc al omme te ringhe ,
 Onder allen sine baroene ,
 Ende bat elken sonderlinge
 255 Dat hi gawe den ridder coene.
 Men gaf hem ponden ende scellinghe ,
 Soe dat quam, te sinen doene ,
 L^m guldene penninghe,
 Boven sinen renshioene.
- 260 Die coninc dede heren Hugen geven
 Sijn ghelt ende sinen tresoriere.
 Hine was noyt soe blide in sijn leven.
 Hi danckes den coninc goedertieren.
 Tgeven hadde hem wel verheven :
- 265 Hi nam doen orlof ende reet ewech sciere.
 Sijn droeven es nu al bleven,
 Om dat hem woech sine ponteniere.
- Die here es alder heren
 Die moetse alle salich maken ,
 270 Die peinsen om her Hugen leren.
 Het sijn soe vele hoge saken ,
 Diese hem tonthoudene woude leren ,
 Hi soude in hemelrike geraken.
 Dit heeft gedicht , te love en te eren
- 275 Allen ridderen , HEIN VAN AKEN.

Hier gheet uut van her Huheliijn
 van Cyberien.

V, 247 *Diere u wel an*, die u dezelve gunne. — 252 *Te ringhe*, in het ronde. — 257 *Te sinen doene*, tot zyn verdoen, tot zyne beschikking. — 258 L.^m dat is 50,000. De fransche dichter is zoo mild niet en heeft *treize mille besans*. — 267 *Ponteniere*, beurs, hetzelfde als in 't fransch *pautonniere*, doch meer waerschylyk afgeleid van onze *ponden* gelds; immers, men gebruikte soms ook wel het woord *pond* voor geld. Zie *Nieuwe werken der Maetschappy van Leyden*, III, 2de stuk, bl. 158. — 271 *Het sijn*, daer zyn.

Dit gedicht, medegedeeld volgens myne belofte (*Belg. Museum*, deel IV, bl. 102) wordt gevonden in een papieren handschrift der XVe eeuw (op de koninklyke Bibliotheek te Brussel), afkomstig van den heer VAN HULTHEM, formaet in-folio, met twee kolommen op elke bladzyde, schrift van omtrent het jaer 1400 (*Bibliotheca Hulthemiana*, VI, pag. 51, n° 194), als mede in het *Comburgsche* handschrift van oud-vlaemsche gedichten, te Stuttgart. De fransche tekst, dragende voor opschrift *lordene de chevalerie*, in 508 rymregels, benevens een prozaïsch verhael van denzelfden titel, staet by MONÉ, *Fabliaux et contes*, I, p. 59-82. MONÉ denkt dat de *Saladyn*, gedrukt te Audenaerde in 1480, en waervan ik uittreksels heb medegedeeld in myne *Verhandeling over de nederd. tael- en dichtkunde*, II, bl. 244-246, hetzelfde gedicht zy (Zie zyn *Uebersicht der Nederl. Volksliteratur*, bl. 89); doch hy vergist zich daerin. Dit laetste heeft 1621 rymregels.

J. F. WILLEMS.

